

Nr 188.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående bidrag ur kyrkofonden till avlöning av pastorer vid svenska församlingar i utlandet; given Stockholms slott den 26 januari 1945.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Georg Andrén.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 26 januari 1945.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, DOMÖ, GJÖRES, EWERLÖF, OHLIN, DANIELSON, ANDRÉN.

Efter gemensam beredning med ministern för utrikes ärendena anmäler chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Andrén, fråga om bidrag ur kyrkofonden till avlöning av pastorer vid svenska församlingar i utlandet samt anför härom följande.

I proposition (nr 238) till 1944 års riksdag framlade Kungl. Maj:t förslag angående grunderna för utgående under budgetåret 1944/45 av bidrag ur kyrkofonden till avlöning av pastorerna i de svenska församlingarna i Köpenhamn, Berlin, Paris, Helsingfors och Oslo.

I skrivelse den 17 juni 1944 (nr 390) anmälde därefter riksdagen, att riksdagen bifallit vad Kungl. Maj:t sålunda föreslagit.

I anledning av riksdagens förenämnda beslut meddelade Kungl. Maj:t den 30 juni 1944 bestämmelser i ämnet. Enligt dessa bestämmelser utgår till pastorn vid en var av följande svenska församlingar i utlandet, nämligen svenska

Gustafs församlingen i Köpenhamn, svenska Victoria församlingen i Berlin, svenska Sofia församlingen i Paris, svenska Olaus Petri församlingen i Helsingfors och svenska Margareta församlingen i Oslo, ur kyrkofonden under budgetåret 1944/45 avlöning på sätt i det följande angives. En var av dessa pastorer erhåller *dels* i grundavlöning med provisorisk förhöjning 8 100 kronor, *dels* dyrtidstillägg (procentuellt och barnstillägg) och kristillägg därå enligt de grunder för åtnjutande av sådana tillägg, som för motsvarande tid gälla för kyrkoherde i territoriell hemlands församling, *dels ock* ett tillfälligt utlandstillägg. Utlandstillägget utgår i form av grundbelopp och barnbidrag. Grundbeloppet utgör 2 600 kronor för pastorn i Berlin, 2 000 kronor för pastorn i Paris och 1 600 kronor för en var av pastorerna i Köpenhamn, Helsingfors och Oslo. Barnbidraget utgår med 300 kronor för ett vart av vederbörande på grund av försörjningsplikt underhållet barn, som fyllt 10 år, intill dess barnet fyllt 19 år. Därest befattningshavaren jämte sin här angivna prästerliga avlöning uppbär arvode eller annan fast ersättning för särskilt uppdrag vid sidan av pastors-tjänsten, minskas dock utlandstilläggets grundbelopp för tid, varunder dylikt arvode utgår. Barnbidraget bestämmes kvartalsvis efter barnets ålder vid kvartalets början. Pastor, som kommer i åtnjutande av nu ifrågakarande avlöningsförmåner, får icke mottaga särskild ersättning för honom på grund av tjänsten åliggande förrättningar, vare sig förrättningen avser i utlands församlingen inskrivna medlemmar eller andra till därvarande svenska koloni hörande personer eller resande eller eljest på orten tillfälligt vistande landsmän.

I förutnämnda skrivelse anhöll riksdagen under åberopande av ett av första lagutskottet i ärendet avgivet utlåtande (nr 56), att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning angående frågan om storleken av i propositionen föreslagna barnbidrag till pastorerna i nämnda församlingar samt för 1945 års riksdag framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

I nämnda utlåtande anförde första lagutskottet rörande frågan om barnbidragens storlek huvudsakligen följande.

För att bereda ifrågakarande pastorer en viss kompensation för den levnads-kostnadsfördyring, som följer av deras utlandsplacering, har i propositionen föreslagits, att de för budgetåret 1944/45 skola beredas ett tillfälligt utlandstillägg. Detta tillägg skall beräknas efter samma grunder, som skulle gälla för de orts- och barnbidrag, vilka föreslagits i en inom ecklesiastikdepartementet upprättad sakkunnigutredning. Såvitt angår barnbidrag innebär detta, att för varje barn i åldern 10 till 21 år, gentemot vilket vederbörande präst har försörjningsplikt, skall utgå ett årligt lönetillägg av 300 kronor. Motivet till detta särskilda barnbidrag är, såsom framgår av den sakkunniges redogörelse, att en befattningshavare i utlandet, vilken är familjeförsörjare, i allmänhet måste vidkännas avsevärt stegrade utgifter för sina barns uppfostran, om han vill bevara sambandet med hemlandet och han genom deras uppfostran vill befrämja deras framtid som svenska medborgare. Liknande barnbidrag tillkomma tjänstemän i utrikesförvaltningen, som äro stationerade utomlands. Barnbidrag för nämnda tjänstemän, vilket oberoende av lönegraden utgår för varje barn under 19 års ålder, för vilket tjänstemannen är försörj-

ningspliktig, beräknas emellertid till ett årligt belopp av 750 kronor för ett och 500 kronor för varje ytterligare barn under 10 års ålder samt till 2 000 kronor för varje barn, som fyllt 10 år. Den skillnad, som föreligger mellan barnbidragen till utrikesrepresentationens tjänstemän, å ena sidan, och till utlandspastorerna, å den andra, är — såsom ock framhållits i en till utskottet inkommen skrivelse från pastorn i svenska Olaus Petriförsamlingen i Helsingfors — anmärkningsvärt stor. Även om vissa skäl kunna anföras mot att tillerkänna utlandspastorerna barnbidrag i samma utsträckning, som tillkommer nyssnämnda tjänstemän, synes den avsevärda skillnad, som finnes mellan barnbidragen, icke tillräckligt motiverad.

Genom förutnämnda beslut av den 30 juni 1944 anbefallde Kungl. Maj:ts domkapitlet i Uppsala, att, efter samråd med Kungl. Maj:ts vederbörande minister i utlandet samt efter hörande av vederbörande utlandspastor, inkomma med erforderlig redogörelse för de ekonomiska förhållanden på utlandspastorernas stationeringsorter, som kunde vara av betydelse för avvägningen av utlandspastorernas avlöningsförmåner under tiden närmast efter budgetåret 1944/45, ävensom för sådana pastorernas personliga förhållanden, som kunde påverka utmätandet av ett särskilt på grund av pastors utlandsplacering påkallat barnbidrag. Redogörelsen skulle avse såväl de fem härförut nämnda utlandspastorerna som pastorn vid Ulrika Eleonora svenska församling i London.

Domkapitlet i Uppsala har med anledning av vad sålunda föreskrivits i skrivelse den 30 september 1944 anfört huvudsakligen följande.

Sedan domkapitlet i skrivelser till svenska beskickningarna i Köpenhamn, Berlin, Vichy, Helsingfors och London samt svenska generalkonsulatet i Oslo anhållit, att de ville efter hörande av vederbörande utlandspastorer avgiva utlåtanden rörande de i nämnda beslut omförmälda förhållandena samt därmed och med pastorernas yttranden i ärendet inkomma till domkapitlet, ha sådana utlåtanden och yttranden inkommit från vederbörande myndigheter i Köpenhamn, Berlin, Helsingfors, London och Oslo.

De ekonomiska förhållandena äro på utlandspastorernas tjänstgöringsorter för närvarande synnerligen osäkra. Huru förhållandena komma att gestalta sig efter utgången av innevarande budgetår är beroende av så många okända faktorer, att man svårligen nu kan bilda sig en uppfattning härom. Det synes emellertid av de inkomna utlåtandena framgå, att nuvarande höga prisnivå sannolikt icke kommer att sjunka utan snarare att ytterligare stegas. Beträffande förhållandena i Paris föreligger visserligen intet utlåtande, men torde icke heller här någon sänkning av gällande prisnivå ha inträtt eller kunna med säkerhet förväntas inträda under innevarande budgetår eller tiden närmast därefter.

Rörande sådana utlandspastorernas personliga förhållanden, vilka kunna påverka utmätandet av ett särskilt på grund av vederbörandes utlandsplacering påkallat barnbidrag, ha inhämtats följande uppgifter.

Pastorerna i Köpenhamn och Paris ha icke några barn under 19 års ålder.

Svenske pastorn i Helsingfors har tre söner, vilka äro födda den 16 januari 1931, den 18 juli 1934 och den 12 oktober 1937. Skolorna i Helsingfors äro stängda sedan februari 1944 och förhållandena i övrigt sådana, att barn enligt myndigheternas föreskrifter icke böra vistas i staden. Pastorn har därför blivit

nödsakad att ordna med sina söners skolgång i Sverige. Den äldste är intagen i Sigtuna-skolan, vars termins- och vivreavgifter äro 300 kronor i månaden eller 2 400 kronor per läsår. Därtill kommer en del extra utgifter, varför hans skolgång drar en kostnad av omkring 3 000 kronor för år. De båda yngre äro inackorderade i Stockholm för ett belopp av 200 kronor i månaden vardera eller sammanlagt 3 200 kronor per läsår. De sammanlagda utgifterna för barnens skolgång bli alltså 6 200 kronor.

Svenske pastorn i Oslo har ett barn under 19 års ålder, som intill 1941 åtnjutit undervisning i en norsk skola men vars vidare skolgång på grund av i Norge numera rådande undervisningsförhållanden måst äga rum i Sverige. Barnets undervisning är för närvarande förlagd till en internatskola därstädes.

Beträffande barnbidragens storlek vill domkapitlet, under hänvisning till första lagutskottets utlåtande 1944: 56, som sin åsikt uttala, att det synes domkapitlet skäligt, att utlandspastorerna tillerkännas barnbidrag i samma utsträckning som de tjänstemän i utrikesförvaltningen, som äro stationerade utomlands.

Slutligen har domkapitlet lämnat vissa uppgifter rörande pastorn i Berlin, vilka, sedan denne avlidit, icke ha betydelse för förevarande frågas bedömning.

Av *pastorns i London* yttrande i ärendet inhämtas, bland annat, följande.

Svenska församlingen i London svarade i olikhet med övriga svenska utlandsförsamlingar helt och hållet för pastorns avlönning och statsbidrag utginge sålunda icke för ändamålet. Lönebeloppet vore beroende av församlingens beslut och fastställandet av detsamma skedde å kyrkostämman, då så ansåges lämpligt och utan fixerande av viss löneregleringsperiod. Pastorns nu gällande lön hade vid kyrkostämman den 27 november 1938 fastställts till 660 £ eller i svenskt mynt 11 121 kronor (därav 460 £ i grundlön, 100 £ i provisorisk löneförbättring och 100 £ i dyrtidstillägg) jämte fri bostad i för ändamålet uppförd prästgård. Till denna lön hade sedermera kommit ett tillfälligt bidrag för hans barns skolgång å 70 £ jämte fritt lyse och bränsle, tillsammans beräknat till 100 £. Då någon särskild fond för pastorns avlönning icke funnes, utgjordes församlingens prästlönesmedel av till kyrkokassan inflytande inkomster. Dessa inkomster bestode dels av s. k. skeppsavgifter, vilka sedan år 1716 på grund av kungl. brev erlagts av till engelska hamnar anländande svenska fartyg, dels av församlingsavgifter, vilka för närvarande ej torde kunna beräknas inbringa mer än cirka 100 £ om året, dels ock av donationer av personer, vilka räknade sig som medlemmar av församlingen men ej kunde förvärva rösträtt. Ej heller dessa sistnämnda inkomster kunde för närvarande beräknas till mer än 100 £ om året. Sedan år 1938 hade givetvis en fullständig förändring beträffande levnadskostnaderna i London ägt rum. De ökade omkostnaderna hade medfört en allt omvälvande förenkling av levnadsstandarden. Vissa födoämnen, som t. ex. bröd, smör och kött, hade tack vare prisregleringar kunnat hållas nere i förvånande lågt prisläge. Bränsle, elektrisk ström, gas, kläder och skodon hade däremot stigit med upp till 100 procent. Han hade tre barn under 19 års ålder, vilka voro födda den 3 oktober 1933, den 23 oktober 1934 och den 28 juli 1936. Då han flyttat till London, hade han räknat med att barnen skulle kunna erhålla undervisning i svenska skolan i London. Sedan denna skola stängts på grund av krigshändelserna, hade barnens undervisning måst förläggas till engelska skolor och vore de för närvarande elever vid The Church of England Missionary Society's skola »S:t Michael's», Limpsfield, Surrey. Skolan vore av Public School typ och

åtnjöte gott anseende. Avgifterna vore, med rabatt, cirka 100 £ (= 1 685 svenska kronor) om året för varje barn. Då det med skolavgifter på 300 £ om året medförde betydande svårigheter att bestrida andra nödiga utgifter, hade församlingen, som förut nämnts, beviljat honom ett tillfälligt barnbidrag av 70 £ om året samt fritt lyse och bränsle, tillsammans beräknat till 100 £.

I ärendet ha utlåtanden avgivits den 3 november 1944 av statskontoret och den 21 november 1944 av kammarkollegiet.

Statskontoret har anfört:

Såsom framgår av domkapitlets i Uppsala föreliggande redogörelse för de ekonomiska förhållandena på utlandspastorernas stationeringsorter m. m., torde det svårigen nu kunna bedömas, huru det ekonomiska läget på ifrågasvarande orter kommer att gestalta sig under tiden närmast efter utgången av innevarande budgetår. Vid sådant förhållande lär en slutlig omprövning av utlandspastorernas avlöningsförmåner för närvarande icke vara möjlig att ernå. Den för innevarande budgetår genomförda provisoriska löneregleringen för sagda pastorer torde därför, med nedan föreslagen jämkning av föreskrifterna rörande barnbidrag, lämpligen kunna läggas till grund för bestämmandet av löneförmåner under budgetåret 1945/46. I redogörelsen har domkapitlet vidare framlagt utredning angående de personliga förhållanden, som kunna vara av betydelse vid avvägningen av särskilt barnbidrag till dessa prästmän. Domkapitlet har i anslutning härtill uttalat, att det syntes skäligt, att barnbidrag tillerkändes utlandspastorerna i samma utsträckning som utrikesrepresentationens befattningshavare, sålunda även för skolpliktiga barn, oavsett deras ålder. Statskontoret vill i anledning härav erinra, att i den sakkunnigutredning, som av föredragande departementschefen återopats vid framläggande av proposition i ämnet till 1944 års riksdag, särskilt bidrag för barn under 10 år icke ansetts erforderligt med hänsyn till karaktären av ifrågasvarande befattningshavares yrkesuppgifter (propositionen sid. 21 f.). Det anförda skälet för att icke medgiva bidrag för barn på det lägsta skolstadiet synes statskontoret alltjämt vara bärande. Härutöver må emellertid framhållas, att förutom möjligheten för barnen att erhålla undervisning av föräldrarna i hemmet, statsunderstödd svensk skolundervisning anordnats å flera av utlandspastorernas tjänstgöringsorter, exempelvis i Berlin och Paris. Av utredningen i ärendet framgår också, att det varit pastorernas mening att barnen där så vore möjligt skulle åtnjuta undervisning med anlitande av de på respektive tjänstgöringsorter befintliga skolorna. Barnens nuvarande vistelse och skolgång i Sverige har enligt vederbörande pastorers egna uppgifter föranletts av de genom kriget uppkomna förhållandena på tjänstgöringsplatserna ifråga. Att vid avvägningen av pastorernas löneförmåner bereda dem kompensation för de merutgifter, som på grund av nämnda förhållanden förorsakas dem för tillfällig förflyttning av vissa familjemedlemmar, lär icke kunna komma ifråga. Det synes vidare statskontoret tveksamt, huruvida den ålder, intill vilken barnbidrag icke utgår, bör sättas så lågt som till 10 år. Med hänsyn till de undervisningsmöjligheter, som enligt vad förut anförts normalt kunna utnyttjas, torde bidrag icke böra utgå förrän barnet uppnått åldern för övergång från folkskola till fyraårig realskola eller 12 års ålder. Med denna begränsning synes bidrag böra utgå för de merkostnader, som föranledas av placeringen i utlandet. Det bör härvid ihågkommas, att för de församlingspräster, som utlandspastorerna i löneställning motsvara, avsevärda kostnader för barnens skolgång ofta uppkomma därigenom att tillgång

till högre läroanstalt icke finnes å tjänstgöringsorten, varför skolgången måste äga rum å annan ort. Enligt statskontorets uppfattning är det visserligen skäligt, att det för dessa prästmän avsedda barnbidraget uppräknas med lämpligt belopp, varvid dock med hänsyn till vad nyss anförts i förhållande till utlandsrepresentationens tjänstemän en viss begränsning måste anses motiverad. Statskontoret kan för sin del ansluta sig till kammarkollegiets förslag i dess utlåtande den 21 februari 1939 över förenämnda sakkunnigutredning, genom vilket förslag bidraget för varje barn begränsats till 1 000 kronor om året. Som förutsättning för dylikt bidrag torde böra föreskrivas, att det barn, för vilket bidrag skall beräknas, verkligen beredes skolundervisning i Sverige.

Kammarkollegiet har anfört:

Lika med statskontoret och på av detta ämbetsverk anförda skäl anser kollegiet, att de för innevarande budgetår gällande provisoriska avlöningsbestämmelserna för utlandspastorerna torde böra gälla även för nästkommande budgetår med viss jämkning beträffande barnbidragen. I fråga om nämnda barnbidrag inhämtas av den i ärendet åberopade propositionen, att barnbidragen äro avsedda att utgöra viss kompensation för de merutgifter, som en familjeförsörjare måste vidkännas för sina barns uppfostran, därest han vill låta barnen bevara sambandet med hemlandet och han i deras uppfostran vill söka främja deras framtida utkomst såsom svenska medborgare. Av den i ärendet verkställda utredningen framgår, att statsunderstödd svensk skolundervisning anordnats å en del av utlandspastorernas tjänstgöringsorter, såsom i Berlin och London, ävensom att vederbörande pastores barn åtnjutit undervisning i dessa skolor, till dess på grund av de genom kriget uppkomna förhållandena skolornas verksamhet upphört. Detta har nödgat pastorn i Berlin att hemsända sina barn för skolundervisning i Sverige, under det pastorn i London bereder sina barn undervisning i engelsk skola. Statskontoret har ansett, att kompensation för de merutgifter, som på grund av nämnda förhållanden förorsakas pastorerna för tillfällig förflyttning av vissa familjemedlemmar, icke bör komma i fråga. Kollegiet kan för sin del icke dela denna mening. Den omständigheten, att verksamheten vid svensk skola å pastors tjänstgöringsort upphört på grund av kriget, torde icke skäligen böra medföra, att pastor bör i förevarande hänseende komma i sämre ställning än om svensk skola över huvud taget icke funnits å tjänstgöringsorten. Det må erinras om att enligt vad pastorn i Berlin uppgivit i ärendet det med all säkerhet komme att dröja flera år, innan den svenska skolan i Berlin kunde tänkas bli återupprättad, vadan pastorn bleve nödsakad att för framtiden ordna barnens skolgång i Sverige. Kollegiet anser på grund härav, att barnbidrag bör utgå till de pastorer, som på grund av förhållandena på tjänstgöringsorten nödgats bereda barnen skolundervisning i Sverige. Beträffande åldersgränsen för de barn, för vilka bidrag skall utgå, vill kollegiet icke ifrågasätta någon ändring i de nuvarande bestämmelserna, eller att bidrag icke skall utgå för barn under 10 år. Vad slutligen angår beloppet av nämnda bidrag får kollegiet med understrykande av statskontorets erinran om de dryga kostnader, som hemlandspräster ofta få vidkännas för barnens skolgång, förklara sig icke hava funnit anledning frångå sitt i utlåtande den 21 februari 1939 gjorda förslag om att bidrag lämnas med 1 000 kronor för varje barn och år. På grund av vad sålunda anförts torde barnbidragen för nästa budgetår böra utgå med 1 000 kronor till envar av pastorerna i Berlin och Oslo samt med 2 000 kronor till pastorn i Helsingfors, dock under förutsättning att barn, för vilket bidrag beräknas, under budgetåret åtnjuter skolundervisning i Sverige.

De för innevarande budgetår meddelade bestämmelserna om bidrag ur kyrkofonden till avlöning av pastorerne vid de svenska församlingarna i Köpenhamn, Berlin, Paris, Helsingfors och Oslo torde böra erhålla fortsatt giltighet även för nästa budgetår med av mig i det följande angivna jämkningar. Jag erinrar om att kyrkoherdebefattningen i Berlin för närvarande är vakant; i vad mån anslaget, såvitt gäller nämnda tjänst, behöver tagas i anspråk under nästkommande budgetår, kan icke nu bedömas. Den del av utlandstillägget, som utgör barnbidrag, utgår för innevarande budgetår med 300 kronor för vart och ett av vederbörande befattningshavare underhållet barn, som fyllt 10 år, intill dess barnet fyller 19 år. Frågan om barnbidragets storlek har i enlighet med 1944 års riksdags begäran gjorts till föremål för utredning. Samtliga myndigheter äro ense om att förhöjning av detta bidrag bör ske. Däremot ha delade meningar yppat sig angående bidragsbeloppets storlek. Och vidare har statskontoret uttalat den åsikten, att ifrågavarande bidrag ej borde utgå förrän vid 12 års ålder, medan kammarkollegiet ansett, att barnbidraget fortfarande borde utgå från och med den tid, då barnet fyllt 10 år. Domkapitlet i Uppsala åter har hävdad den uppfattningen, att barnbidrag borde utgå enligt samma grunder som gällde beträffande sådana tjänstemän i utrikesförvaltningen, vilka vore stationerade utomlands. Domkapitlets förslag innebär således, att bidrag skulle utgå för varje barn under 19 års ålder med 750 kronor för ett och 500 kronor för varje ytterligare barn under 10 års ålder samt med 2 000 kronor för varje barn, som fyllt 10 år. Tillräckliga skäl att göra skillnad mellan utrikesförvaltningens tjänstemän och utlandspastorerne vid bestämmande av barnbidragets storlek eller tiden för dess utgående finner jag icke föreligga. Jag anser mig därför böra biträda domkapitlets förslag. Vid bifall till vad jag sålunda förordat synes den del av det nu utgående dyrtidstillägget, som utgör barntillägg, böra bortfalla. Barnbidraget torde böra utgå oberoende av om barnet vistas i hemlandet eller ej.

Jag anser mig vidare böra förorda, att pastorn i svenska församlingen i London, under förutsättning att han under budgetåret 1945/46 uppbär minst de löneförmåner, som den 27 november 1938 faststälts, eller 660 £ sterling för år räknat, erhåller utlandstillägg efter samma grunder som gälla för övriga utlandspastorer, varvid som grundbelopp bör beräknas samma belopp som för pastorn i Paris eller 2 000 kronor.

Enligt de av mig förordade grunderna för barnbidrag synes under nästa budgetår envar av pastorerne i Helsingfors och London vara bidragsberättigad för två barn över och ett barn under 10 år samt pastorn i Oslo för ett barn över 10 år. Barnbidrag torde därför komma att under nämnda budgetår utgå med åtminstone $(5 \times 2\,000 + 2 \times 750 =)$ 11 500 kronor. Härvid är emellertid att märka, att det i dyrtidstillägget ingående barntillägget enligt mitt förslag kommer att bortfalla.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att godkänna de av mig i det föregående för budgetåret 1945/46 förordade grunderna för bidrag ur kyrkofonden till avlöning av pastorerna i de svenska församlingarna i Köpenhamn, Berlin, Paris, Helsingfors, Oslo och London.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

C. A. Charpentier.